
DET LIBERALA SYSTEMSKIFTET

CARL BILDT

De tre år som gått sedan den borgerliga regeringen tillträdde hösten 1991 har varit en period av intensiva och genomgripande förändringar av hela det svenska samhället. Förhandlingar om svenskt medlemskap i den Europeiska unionen, sanering av statsfinanserna, skattesänkningar och en valfrihetsrevolution i den offentliga sektorn är exempel på hur framgångsrikt arbetet varit. Men ännu återstår mycket att göra för att Sverige skall bli den företag- och tillväxtnation som framtiden kräver, skriver statsminister Carl Bildt.

Världen står mitt uppe i ett globalt liberalt systemskifte som förändrar förutsättningarna också för Sveriges utveckling. Våra framtidsmöjligheter kommer därför att avgöras av vår förmåga att klara av främst två utmaningar.

Misstag och felsteg

För det första, att inse vidden och fullt ut dra konsekvenserna av de misstag och felsteg som under de senaste decennierna fört oss in i stelhet, stagnation och nedgång.

För det andra, att inse vidden och betydelsen, inte minst för vår egen utveckling, av detta globala liberala systemskifte.

Under 1970- och 1980-talet var det uppenbart att Sverige halkade efter, förlorade mark och successivt försämrade sina förutsättningar för fortsatt välfärd-utveckling. Det var inga orubbliga natur-

lagar eller opåverkbara yttre omständigheter som ledde till detta. Det var ett resultat av en felaktig politik. Det var också mot denna bakgrund som den ekonomiska nedgången i början av 1990-talet kom att bli så djup och så plågsam. Det var en strukturkris som vi hade programmerat själva.

Världsklass

Två uppgifter måste därför stå i centrum för den ekonomiska politiken under de kommande fyra åren.

För det första skall vi bibehålla och förstärka förutsättningarna för företagande och tillväxt. De måste bli bättre än vad de var under 1970- och 1980-talen - i framtiden måste de vara i världsklass.

För det andra skall vi se till att statsfinanserna fortsätter att förbättras. Ökningen av skuldbördan ska stoppas så att vi får en offentlig ekonomi i balans med sig själv och i balans med samhällsekonomin i övrigt.

CARL BILDT är statsminister och ordförande i moderata samlingspartiet.

Halv miljon nya jobb

Den första uppgiften är den viktigaste och den på lång sikt avgörande. Klarar vi inte den klarar vi i längden inte så mycket annat heller. Dessutom är statsfinanserna intimt förknippade med i vad mån vi lyckas få igång tillväxten och företaget. Under resten av 1990-talet måste vi därför skapa förutsättningar för att den privata delen av vår ekonomi - företag i handel och service, i omsorg och produktion, i finanser och resande, i allt det en fri ekonomi är så bra på att åstadkomma - totalt sett kan anställa cirka en halv miljon fler människor än i dag.

Detta kräver ett rejält systemskifte i synen på och förutsättningarna för företag och företagande i Sverige.

Klockan tillbaka

Oppositionens envetna klagande över hur mycket som gjorts för att sänka skatter för företag och kapital under de gångna åren bär vittnesbörd om att politiken också givits denna alldeles nödvändiga inriktning. Men denna klagan bär ju också vittnesbörd om att socialdemokraterna - trogna sina socialistiska rötter - nu vill vrida det mesta av allt detta tillbaka.

Detta vore katastrofalt för Sverige. Skulle de i sin allmänna vänsterpopulism få gehör för sina krav på höjda skatter på företagande och kapitalbildning skulle det sannolikt bli omöjligt för Sverige att genom nya och riktiga jobb ta sig ur arbetslösheten.

När vi och socialdemokraterna talar

om att bekämpa arbetslösheten gör vi det med vitt skilda utgångspunkter.

Bidragsjobb

När vi moderater talar om nya och riktiga jobb ute i företagen - och om den politik som skapar förutsättningarna för detta, så talar socialdemokraterna så gott som enbart om nya statliga utgifter och bidrag för att åstadkomma olika former av mer eller mindre tillfälliga bidragsjobb.

Men det är ett ofrånkomligt faktum att de 90 000 nya jobb som socialdemokraterna utlovat så gott som uteslutande är bidragsjobb. Samtidigt kan vi konstatera att deras ökade skatter på företagen beräknas leda till att cirka 50 000 riktiga jobb i företagen försvinner.

Stärkt optimism

Och så vill de tydligen fortsätta. Göran Persson sade i våras i LO-Tidningen att större delen av den minskning av arbetslösheten socialdemokraterna ville åstadkomma skulle vara ett resultat av nya bidragsjobb av det ena eller det andra slaget.

Den borgerliga politiken för att långsiktigt och varaktigt bringa ned arbetslösheten börjar nu ge resultat. Får den fullföljas under kommande år kommer den optimism som nu finns ute i företagarsverige att bli allt starkare och ge allt större resultat. Då kommer vi att se en starkare ökning av nya riktiga jobb ute i företagen än vad vi haft under någon mandatperiod under de senaste decennierna i Sverige.

Sanera statsfinanserna

Detta är också en förutsättning för att vi skall kunna klara den andra stora uppgiften - att fortsätta att sanera de statliga finanserna så att budgetunderskottet elimineras och skuldbördan slutar att öka.

Det är alldeles nödvändigt att omfattande besparingar i de offentliga utgifterna måste fortsätta att genomföras direkt efter valet. Redan omedelbart hösten 1991 inledde den borgerliga regeringen detta arbete. Då handlade det om att - under hårt motstånd från socialdemokraterna - ställa in en redan beslutad höjning av barnbidraget och sedan fortsatte det med de olika sparpaketen vintern och våren 1992. Socialdemokraterna sade konsekvent och kategoriskt nej till denna sparpolitik.

Stark plan

När regeringen våren 1993 efter Lindbeck-kommissionen lade fram den så kallade Nathalie-planen för åren fram till 1998, vilken för övrigt är starkare än vad den kommissionen föreslagit är, var socialdemokraternas besked åter nej.

Men steg för steg har regeringen ändå börjat genomföra planen. Under det gångna riksdagsåret har vi under benhårt motstånd exempelvis säkrat den stora förbättring och besparing som ligger i den allmänna och obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen.

I våras lade vi - mot bakgrund av den snabba förbättringen av ekonomin som skedde - fram förslag om att förstärka Nathalie-planen med ytterligare 20 mil-

jarder kronor. Den konkreta innebörden av detta var att vi lade kravet på oss att senast i början av 1995 lägga fram budgetförstärkningar på cirka 45 miljarder kronor.

Farliga skattehöjningar

Att besparingar i utgifterna är helt ofrånkomliga för att sanera statsfinanserna torde många vara överens om. Däremot borde de olika skattehöjningsförslag som nu cirkulerar i debatten inge oro. De är så gott som alla farliga för den ekonomiska utvecklingen. Att höja skatter på kapital kan låta populärt. Men höga kapitalskatter försämrar för företagen och driver det för vår framtid så nödvändiga sparandet utomlands.

Likaledes innebär de höjningar av så kallade egenavgifter som nu diskuteras ett hot mot en långsiktig ekonomisk uppgång. De är riktiga om de är direkt kopplade till förmåner. Men de är felaktiga och farliga om syftet är att i största allmänhet försöka klara budgetunderskottet.

Höjda kommunalskatter

En vanlig löntagare betalar i dag cirka 31 procent av sin inkomst i skatt. Han kommer nu att betala olika egenavgifter på ytterligare cirka 4 procent. Skulle till detta läggas dels ytterligare höjda egenavgifter på t ex 5 procent och därtill höjda kommunalskatter på det sätt socialdemokraterna uppenbarligen vill driva fram, är det lätt att se att konsekvenserna skulle bli allvariga.

Inflation och stigande kostnader

Att begära att alla ska acceptera att varje möjlighet till standardstegring i en tid av ekonomisk uppgång skulle gå dem förbi, eller att de t o m skulle acceptera en sänkning som dessa skatte- och avgiftshöjningar drev fram, är minst sagt orimligt. Då skulle vi istället få en situation där 1990-talets avtalsrörelser producerar inflation och stigande kostnader. 1970- och 1980-talens misstag skulle upprepas och konsekvenserna skulle inte bli mindre allvarliga denna gång.

Detta leder obönhörligen tillbaka till den slutsats jag redan dragit; när vi talar om sparprogram skall vi tala om minskade utgifter, inte om höjda skatter.

I detta spararbete får inget område vara heligt och inga möjligheter blockerade. När det gäller statens, landstingens och kommunernas verksamhet har de senaste åren visat att effektiviseringar ger långt snabbare och större resultat än vad någon tidigare vågat räkna med.

Kommunala budgetöverskott

Det visar nödvändigheten och möjligheten av att gå vidare denna väg. Vi ser nu hur landets kommuner som helhet börjar att gå mot överskott som dessutom förutses komma att öka framöver. Detta ger utrymme för sänkta kommunalskatter eller ökade bidrag till saneringen av statsfinanserna eller till en kombination av dessa. Men inte till en expansion av den kommunala sektor.

Självfallet finns det utrymme för mer sparande också på den statliga sidan, även

om många säkert kommer att protestera. Att t ex helt avskaffa presstödet, halvera partistödet och begränsa stödet till hobbycirklar är förvisso inte populärt i den opinionsbildande pressen, i de beslutande partierna eller i de i riksdagen starkt företrädade bildningsförbunden. Men i sak är dessa åtgärder lättare att motivera än t ex ytterligare besparingar i rättsväsendet, försvaret eller skolan och den högre utbildningen.

Avvecklade bondesubventioner

Trots insatser som dessa kommer det att vara nödvändigt att fortsätta arbetet med att anpassa och förändra de olika transfererings- och bidragssystemen. Subventionerna till boendet avvecklas redan nu i mycket rask takt. Går det att göra ännu snabbare skall det självfallet göras. I längden skall vi inte ha några allmänna boende- eller byggsubventioner alls. De stora transfereringssystemen har samtliga redan berörts av spar- och förändringsarbetet. Men mer kommer att behövas.

En arbetsgrupp i finansdepartementets ESO-delegation har nyligen lagt fram en rad förslag i detta syfte. Åtskilliga av dem tar sin tid att pröva och genomföra, men dessa kommer utan tvekan att stå på dagordningen under de närmaste åren.

Förlänga sjuklöneperioden

Vissa av förslagen skulle till och med kunna genomföras relativt snabbt. Att vid t ex 61 års ålder låta förtidspension övergå i förtida pensionsuttag, att för-

länga sjuklöneperioden till fyra veckor, att låta sjukpenning och arbetslöshetsunderstöd grundas på snittet av de senaste två årens inkomst, att göra vissa behovsprövningar av barnbidragen, att ersätta förtidspensionering med invaliditetsförsäkring och en grundnivå - detta är förslag från denna grupp vilka skulle innebära direkta besparingar på närmare cirka 20 miljarder kronor och i dynamiska besparingar åtskilligt mer än så.

Det är tankeväckande, att det varje år fattas beslut om nya förtidspensioner till en kostnad som överstiger värdet av samma års samlade industriinvesteringar. Det säger sig självt att detta inte kan fortgå i det oändliga.

Höjd pensionsålder

Till de möjligheter som ligger i den fortsatta prövningen av dessa förslag ligger de möjligheter som finns till ytterligare besparingar i pensionssystemet, i familjestödet och i de övriga systemen t ex bidragsförskotten.

Höjd faktisk pensionsålder, snabbare avveckling av delpensionen, striktare regler i arbetslöshetsförsäkringen, tydliga återbetalningskrav av bidragsförskott och en ytterligare karensdag finns det starka skäl för. Och begränsningar av barnbidragen tillhör de åtgärder som inte i varje situation kan uteslutas.

Anledningen till stolthet

Den mandatperiod som nu ligger bakom oss har visat att vi moderater tillsammans med de övriga borgerliga partierna för-

mått vända den nedgång i ekonomin som vi tog över från socialdemokraterna, till en solid och långsiktig uppgång. Problemen visade sig förvisso vara djupare och allvarligare än vad någon ens kunnat förutspå. Men inte desto mindre har vi, tack vare fasthet och konsekvens, kunnat åstadkomma konkreta och positiva resultat under de här tre åren. Det har vi moderater all anledning att vara stolta över.

Men åtskilligt mer än enbart den ekonomiska politiken har varit framgångsrikt.

Skolpeng och friskolor

Vi är på väg mot Europas bästa skola. Vi lovade ett nytt betygssystem. Det kommer nu. Vi lovade en ny läroplan. Den kommer nu. Vi lovade fler platser till högskola. De har redan kommit. Vi lovade valfrihet. Det har vi fått genom skolpeng och friskolor.

Med avskaffad halvtidsfrigivning, tydligare straff och fler poliser kan vi hoppas att vi bidragit till den vändning av viktiga delar av brottskurvan som vi nu ser. Det är trygghet för de hederliga och de svaga som därmed blivit bättre.

Vi håller på att förändra sjukvården. Genom vårdgarantin är nu gårdagens lika långa som plågsamma vårdköer så gott som borta. Husläkarsystem och etableringsfrihet ger människor valfrihet.

Vi har gjort vad vi lovat när det gäller frihet i etem. Med en av världens mest liberala lagar har vi snart fria och oberoende radiosändningar över hela landet.